

A lingua galega e a TVG.

Situación actual e propostas para unha nova política lingüística (II)

X. ANTÓN L. DOBAO
Asesor lingüista da TVG

No número 7 de *Cadernos de Lingua* publicabámo-la primeira parte do presente traballo¹. Nela faciamos un percorrido breve polas relacións entre a lingua galega e a TVG, tanto respecto ó emprego da lingua nas súas emisións e na entidade coma á participación desta nun proceso de normalización da lingua propia de Galicia. Quedaron aspectos por tratar, pero só se pretendía dar conta dunha situación que pode ser preocupante para o futuro da nosa lingua no medio de comunicación público de Galicia por excelencia e, en consecuencia, na sociedade.

Para esta segunda parte do traballo mantémo-las nocións propostas para *normalización e planificación lingüística*. Entendemos que calquera política lingüística que se defina para a TVG e desde a TVG para a sociedade debe ter como obxecto o sistema lingüístico en si e a situación da lingua galega na sociedade nos distintos ámbitos de comunicación. Somos conscientes de que a nosa proposta terminolóxica pode implicar unha restricción dos termos anteditos; os propios modelos de planificación lingüística propostos por Haugen tamén implican intervencións sobre a lingua na súa dimensión social, sobre todo nos procesos de selección (*selection*) e de execución (*implementation*). Unha lingua non se pode separar dos ámbitos nos que se actualiza como instrumento do ser humano para a comunicación; non vemos lindes que nos permitan distinguir en que momentos se actúa soamente sobre un sistema lingüístico, sobre a "lingua en si", e en que momentos se actúa sobre a sociedade para modifica-lo estatus dunha lingua no seu seo. Os procesos definidos por Haugen (*selección, execución, codificación, elaboración*) teñen todos unha indiscutible incidencia social pero consisten basicamente na intervención consciente dos

¹ Na primeira parte deste traballo (*Cadernos de Lingua* número 7), a cita que aparece ó final da páxina 40 e continúa na páxina 41 non corresponde a Kabatek, como aparece no texto por erro, senón a Santamarina, *LRL*, p. 15.

especialistas nun sistema lingüístico determinado. As accións normalizadoras non teñen por que implicar actuacións dos especialistas nos distintos niveis da lingua por normalizar; unha política lingüística normalizadora prevé medidas sociopolíticas planificadas -promulgación de leis, medidas de incentivos económicos en distintos ámbitos, medidas punitivas, etc.- que poden correr en paralelo ou non ós distintos procesos de *planificación lingüística*.

Para o futuro das funcións da TVG deberíase profundar na definición do termo *normalización*, porque se mediante un proceso de *normalización* se procura leva-la lingua propia a unha situación *normal* dentro da sociedade poderemos atopar moi variadas interpretacións de cal é a situación *normal* da lingua galega na sociedade. Para uns, a presente será a situación normal; para outros, un imposible bilingüismo equilibrado; para outros, só a "posibilidade" de uso desa lingua en calquera ámbito da sociedade; para outros, a fixación plena dunha variedade estándar aceptada en tódolos ámbitos en que se use; para outros, o feito de que esa presenza en tódolos ámbitos da sociedade sexa exclusiva. Deixando esta importantísima discusión para outro momento, podemos adiantar que un grupo lingüístico ou unha comunidade no seu conxunto considera necesario un proceso de normalización cando ten consciencia dun conflito lingüístico mediante o cal a lingua propia se foi vendo arredada dos ámbitos non coloquiais de comunicación en favor dunha lingua allea. O proceso de *normalización* terá que tender, pois, a favorecer gradualmente o emprego exclusivo da lingua propia en tódolos ámbitos de uso. Insistimos, con todo, na necesidade da discusión deste e doutros conceptos que permanecen, se cadra interesadamente, nunha confusión que nin favorece a adopción de políticas lingüísticas normalizadoras nin permiten a asunción social maioritaria do problema ocasionado polo conflito lingüístico de substitución.

4. Unha nova política lingüística (normalizadora) para a TVG

Nunha entidade das características da TVG non pode haber dúbida respecto ó significado do termo *normalización* se as súas funcións sociais se definen con claridade. Ata acó fomos vendo como a ausencia dunha política lingüística normalizadora na TVG foi ocasionando unha progresiva paralización das súas potencialidades e unha progresiva e xa alarmante diminución da calidade lingüística das súas emisións. Todo o conseguido pola TVG nestes seus oito anos de emisión ininterrompida non é suficiente para completa-las súas funcións normalizadoras e estandarizadoras.

Non podemos, pois, afirmar que estes oito anos de TVG significaron un inicio no proceso de inversión da tendencia substitutoria, porque para que esa inversión se empezase a producir non chegaría sequera con que a TVG

tivese unha audiencia do 100% da poboación galega e o castelán non aparecese nin un segundo en toda a programación. Teriamos que empezar a pensar en mensaxes normalizadoras, en propiciar no espectador a necesidade de empregar a lingua galega en tódolos ámbitos, de transmitirllela ós fillos. Tampouco se pode afirmar que hoxe exista un modelo de lingua para a sociedade transmitido pola TVG. Dadas as actuais condicións de traballo dos asesores lingüistas da TVG é extremadamente complicado poder utilizar a entidade como vehículo para a fixación dunha variedade estándar para o galego. Ora ben, non se pode negar que se pode detectar no falante medio certa intuición sobre o que é correcto e o que non é correcto. Podemos afirmar, mesmo, que a TVG serviu para recuperar na consciencia dos falantes un importante corpus léxico perdido por cousa das interferencias co castelán. Pero non podemos aceptar que a non fixación dun modelo de lingua se debe ás interferencias comunicativas que presuntamente poden causar determinadas escollas léxicas, certo diferencialismo no emprego de formas non totalmente asentadas na fala. Quen tal defende non coñece os mecanismos de identificación afectiva e efectiva do falante coa súa lingua. Ata agora non se demostrou que a planificación do léxico afectase negativamente á identificación do falante coa lingua da TVG. Non se demostrou que o feito de proceder á escolla dunha forma léxica propia de escaso ou ningún uso ocasionase interferencias tan graves como para que a comunicación rompa.

É preciso chama-la atención sobre a necesidade de actuarmos con prudencia respecto ós posibles modelos de lingua para os medios públicos. Non se pode partir de cero e obviar os traballos de planificación do léxico co adaxo de que certas escollas poden crear interferencias nun público ó que se segue considerando incapaz de asumir a nosa lingua en desenvolvemento e en fixación da súa variedade estándar identificada. Non se pode definir nun día un modelo e lingua para os medios de comunicación, e moito menos se se actúa illado das entidades encargadas da codificación da norma en tódolos seus niveis.

As actuacións na TVG deben tender a convertela nun instrumento eficaz de normalización; cómpre

"precisar el sentit i l'abast del terme "normalització lingüística" en relació amb els *mass media*, per donar prioritat a l'efectivitat dels usos lingüístics i, en particular, del seu efecte multiplicador, sobre les formes que els vehiculen"²

Partindo da necesidade dunha nova política lingüística para a TVG, cómpre formular medidas estruturais que fagan do medio unha entidade normalizada e normalizadora e un instrumento eficaz para contribuír á fixa-

² Cf. Nicolás, M.: "Algunes notes a l'entorn de la televisió i la normalització lingüística", *Teletextos II*, p. 80. O subliñado é noso.

ción dunha variedade estándar do galego. Non esquezamos que o feito de a lingua galega chegar ós *mass media*, á TVG en particular, non vai garantir por si só a normalización da nosa lingua. O mantemento dunha lingua depende do seu acceso ós medios e tamén da súa actualización en tódolos ámbitos da sociedade. Unha condición sen a outra non abonda.

5. A creación dun SNL na TVG. Funcións e estrutura

A articulación dunha política lingüística normalizadora para a TVG precisa da creación dun Servicio de Normalización Lingüística (SNL). Nas seguintes páxinas procuramos defini-las súas funcións e unha estrutura adecuada a estas. Non formulamos unha proposta pechada e exhaustiva. Propoñemos unha estrutura acorde coas necesidades lingüísticas do medio. Se queremos que a TVG destaque como vangarda da normalización lingüística e cultural de Galicia, cómpre reformula-los labores realizados voluntariosa e descoordinadamente ata agora; chegou o momento da coordinación, da planificación e da estruturación. Atrasa-la creación dun SNL na TVG pode ter consecuencias graves para a lingua galega.

Propoñemos tamén un modelo de organización e cometidos do SNL nos que consideramos, polo menos tal como está concibida actualmente a TVG, os ámbitos principais de actuación segundo a programación actual da TVG e as súas relacións como entidade coa sociedade galega:

- a) Servicios informativos
- b) Producción de programas
- c) Producción allea

A maior parte destas propostas é a consecuencia dunha experiencia profesional que nos foi obrigando a elaborar propostas de funcionamento e de estrutura do asesoramento lingüístico nestes ámbitos da produción da TVG.

6. Funcións do SNL da TVG

O SNL debe se-lo organismo responsable da planificación lingüística na TVG e da elaboración dos programas de normalización da propia entidade. Será tamén o organismo interno encargado de propoñerlle á dirección as políticas lingüísticas da TVG con dimensión externa. O SNL terá que planificar actuacións sobre o corpus e sobre o estatus da lingua. O servicio deberano integra-los profesionais especialistas en lingua galega, que teñen a categoría profesional de asesores lingüistas³.

³ Aínda que non pretendemos estendernos na dotación humana do servicio, é inevitable constatar-mo-la precariedade na que actualmente se está actuando. Cinco prazas

6.1. Actuacións sobre o estatus

Retomémo-la definición que Ninyoles lle dá ó termo normalización:

de asesor lingüista, ocupadas todas con contratos indefinidos, non chegan máis que para exercer labores de corrección de textos (tres asesores para tódolos espacios informativos que se emiten na TVG, deportes incluídos), de control a posteriori (un só asesor para exercer un labor de control de toda a produción dobrada e outro asesor para toda a produción propia) A situación na RTG é peor: soamente dous asesores lingüistas para 24 horas diarias de programación. É máis preocupante esta escasa dotación humana se temos en conta que na última definición de categorías profesionais se establecen unhas amplísimas funcións e responsabilidades máximas para o asesor lingüista sobre tódolos ámbitos da lingua. Deberíase procurar aproveitar ó máximo as posibilidades que nos dá esta definición:

"ASESOR LINGÜISTA
(...)
NIVEL RETRIBUTIVO: 1.
DEFINICIÓN DA CATEGORÍA:

Posúe dominio teórico e práctico da lingua galega e da lingüística xeral e desenvolve, coa máxima responsabilidade sobre a lingua no seu ámbito de aplicación, as súas actividades profesionais coa finalidade de garantir unha óptima calidade lingüística das emisións (...). Procura que os profesionais teñan un completo dominio oral e escrito do idioma galego.

Impulsa a normalización lingüística na CRTVG e nas súas sociedades, TVG, S.A. e RTG, S.A.

Fai o seguimento da programación de TVG, S.A. e de RTG, S.A., e tamén das publicacións da CRTVG para avalía-la súa calidade lingüística.

Asesora a tódolos profesionais para o correcto emprego do idioma galego (...) ben mediante informes escritos, ben con reunións periódicas cos responsables e profesionais dos distintos programas e publicacións.

Propón e leva a cabo as medidas tendentes a mellora-lo nivel oral e escrito dos profesionais (...) tanto en emisións e publicacións coma nas súas relacións laborais e co persoal da empresa e de fóra dela.

Asesora na selección de voces e presentadores para os distintos programas de TVG, S.A. e RTG, S.A.

Elabora o material filolóxico de apoio necesario para tódolos profesionais do medio.

NIVEL DE FORMACIÓN:
Licenciado en filoloxía hispánica, subsección galego-portugués."
(DOG do 7 de xaneiro de 1992, p. 84)

Esta definición é o froito dunha negociación entre a dirección e o comité de empresa. Foi o propio comité de empresa o que redactou a proposta.

"ó falarmos de 'normalización' suxerimos, sen dúbida, poñer ou restituir ó nivel 'normal' unha cultura, a lingua que lle serve de expresión a un grupo lingüístico" (Ninyoles, 1991: 105).

Neste proceso, o asesor lingüista da TVG é un simple técnico, porque a responsabilidade máxima correspóndelle á dirección da entidade. O SNL asumirá a responsabilidade dun proceso tendente a facer normal o uso da lingua en tódolos niveis de comunicación da entidade, pero antes reformulará a política lingüística do medio para facer del o grande instrumento de normalización lingüística de Galicia. Estas tarefas explicitaranse nun Programa de Normalización Lingüística (PNL), elaborado polo SNL e executado pola dirección da TVG.

6.1.1. O Programa de Normalización Lingüística

Calquera programa de normalización que xurda do SNL procurará modifica-la situación da lingua para chegar a un estatus de exclusividade na TVG. Partindo da avaliación realizada na primeira parte deste estudio, vexamos cales poden se-las actuacións prioritarias.

6.1.1.1. Normalización interna

O PNL ten que defini-las actuacións necesarias para normaliza-lo uso exclusivo do galego en tódolos ámbitos da entidade. Cumprirá distinguir tres niveis de intervención motivados pola tipoloxía de relacións: persoais, profesionais e xerárquicas. Para acometermos estas tarefas, debe-mos insistir na necesidade deste proceso non xa para que a TVG cumpra o labor normalizador que lle corresponde, senón porque calquera mellora profesional nas condicións de traballo -na mesma apropiación do traballo- pasa pola implicación dos profesionais nos labores e nas finalidades da entidade. Para iniciar estes cometidos, o SNL deberá contar cunha publicación de difusión interna que explique, publicite e socialice as actuacións que se propoñan. Pero a normalización interna non se debe restrinxir a aspectos de dinamización. Cómpre formular outras actuacións dirixidas a modifica-lo estatus da lingua galega na TVG.

6.1.1.1.1. Reforzamento do estatus legal da lingua na TVG

A lingua galega non é a lingua oficial da TVG. Non hai ningún precepto que obrigue ós responsables da entidade ó emprego exclusivo do galego nas emisións e nos outros ámbitos de comunicación e de expresión. Isto non quita que tanto da Lei de Normalización Lingüística coma da Lei de Creación da CRTVG tirémo-las conclusións de que no lexislador houbo intención de conferirlle ó medio funcións normalizadoras. Pero non se pode

deixar ó arbitrio dos equipos directivos a redefinición de políticas lingüísticas, pois iso podería dar lugar a graves involucións. Lexisla-la oficialidade do galego como lingua exclusiva da TVG en tódolos ámbitos, aínda que pareza escaparlles ás funcións dun servizo lingüístico, debe se-la primeira preocupación dun programa de normalización lingüística. Será o Consello de Administración da CRTVG, como representación da sociedade galega na dirección e na xestión dos medios de titularidade pública, o que lle confira, segundo a proposta do SNL, á lingua galega o estatus legal de oficialidade en exclusiva.

A legalización da oficialidade non é máis có primeiro paso para converte-la lingua galega en lingua de instalación profesional na TVG. Cumprirá avanzar noutras medidas normalizadoras, algunha delas xa previstas pero non cumpridas. É o caso do Regulamento interno sobre o uso do galego. Posto que o convenio colectivo estipula que este regulamento será negociado entre a dirección e a representación sindical, as dúas partes deberían facer súa a proposta que xurda do SNL. A representación sindical, que sempre asumiu a normalización da entidade como primeiro obxectivo de profesionalización da propia empresa, podería cumprir un papel de mediación entre as necesidades de actuación sobre os distintos aspectos do estatus da lingua na TVG e os propios profesionais.

6.1.1.1.2. Relacións profesionais

Modifica-los usos e as actitudes lingüísticas dos traballadores e dos directivos, facer do galego a lingua de instalación profesional, é a tarefa máis complexa dun PNL. Cómpre iniciar esas tarefas cun labor planificado de concienciación vehiculado nun boletín periódico do SNL. Os profesionais teñen que comprende-las vantaxes, o prestixio e o deber de seren os corresponsables do proceso de normalización. Os profesionais definidos desde sempre pola súa postura positivamente belixerante terán que se-lo enlace entre o SNL e os traballadores e traballadoras da TVG. Os estamentos directivos da TVG deben asumi-lo galego como lingua de instalación profesional, consciencia-los profesionais e lembrár-lle-las súas obrigas lingüísticas. Cada un dos pasos que propoña o SNL debe ser moi meditado e estar baseado nos resultados de avaliacións sobre usos e actitudes. Como criterio xeral, entendemos que se debe procurar unha actitude positiva e non de punición.

Unha das posibles medidas será identifica-lo emprego do idioma coa posibilidade de incrementa-los ingresos económicos e de reforza-lo prestixio profesional. Dúas son as armas que se poden empregar para chegar a esta identificación:

a) a creación e definición dun complemento salarial relacionado co emprego do idioma;

b) a necesidade de demostra-lo dominio oral e escrito da lingua para a promoción profesional.

Dentro dos grupos profesionais da TVG hai postos de traballo con responsabilidade superior á definida na categoría profesional; estes postos requiren certa especialización e un dominio completo das ferramentas de traballo e dos coñecementos necesarios. Na medida en que sexan os profesionais instalados na lingua galega os que accedan a postos de responsabilidade -mellor remunerados-, estaremos empezando a identifica-lo problema lingüístico cos ingresos e co prestixio profesional.

Debe formar parte tamén dunha política lingüística normalizadora na TVG a elaboración dunha relación de criterios avaliábeis obxectivamente que posibiliten o acceso a tarefas profesionais de responsabilidade. Ten que haber unha relación directa entre o director dun telexornal ou dun programa e o seu dominio oral e escrito da lingua galega maila súa instalación profesional nesta lingua.

Algunhas medidas normalizadoras poden ser interpretadas como impositivas e producir un efecto non desexado en pequenos grupos de profesionais. De aí, tamén, a necesidade de contar coa implicación dos traballadores nas accións normalizadoras. Pero este problema non o imos atopar cando se contrate profesionais alleos á TVG para cumpriren cometidos concretos dentro da programación⁴. Nestes casos, a TVG ten que esixir sen dúbidas o dominio oral e escrito da lingua galega.

No PNL débense trazar programas de formación lingüística e deseña-lo perfil lingüístico para cada posto de traballo.

Canto á formación, a experiencia demostra que o esquema dos cursos está morto. Para unha entidade coma a TVG cómpre trazar programas específicos para cada tarefa profesional, nos que estean presentes tódolos aspectos da normalización na TVG e na sociedade galega desde a TVG. Os programas de formación deben procurar tamén unha asunción radical da situación sociolingüística de Galicia e a implicación dos profesionais nunha política lingüística normalizadora. O SNL debe establecer un mecanismo que garanta unha programación permanente da formación e as súas correspondentes avaliacións.

Canto ós perfís lingüísticos, as definicións das categorías profesionais esixen na maioría dos casos o dominio oral e escrito do idioma galego. Soamente esixencia nunha definición dos criterios que permitan avaliar ese dominio, pois tal esixencia nunca vai ser efectiva se as decisións seguen dependendo de persoas non capacitadas. Cumprirá, con todo, ampliar esta esixencia a tódalas categorías profesionais.

6.1.1.2. Normalización externa

⁴ Guionistas, presentadores, produtores, persoal alleo ó cadro de persoal da TVG, contratado para tarefas ou programas determinados.

O PNL deseñado polo SNL debe prever tamén actuacións que incidan nas relacións entre a TVG e a sociedade galega tendentes a facer do medio un instrumento ó servizo da normalización lingüística.

6.1.1.2.1. Relacións externas

O Regulamento sobre uso do galego establecerá unha normativa para as relacións da TVG con entidades ou persoas alleas ó medio baseada, entre outras que terá que ir definindo o SNL, nas medidas que se definen nos seguintes parágrafos.

I. A TVG empregará o idioma galego nas relacións cos cidadáns e coas entidades públicas e privadas de Galicia.

II. Establecerase como condición de obrigado cumprimento para a colaboración da TVG con outras entidades o emprego en exclusividade do idioma galego. A TVG é referencia para a sociedade e por tanto debe se-lo instrumento que fomente o uso do galego en tódolos ámbitos para actuar positivamente nunha política de normalización lingüística.

III. As actuacións realizadas pola TVG perante os órganos da Xustiza, as distintas administracións, e diante de calquera outra entidade pública ou privada serán sempre en galego. O mesmo ocorrerá cos documentos contractuais nos que participe a TVG con outras entidades ou persoas⁵.

IV. Tódalas publicacións da TVG, as campañas de divulgación e publicidade e aquelas outras nas que participe a entidade deberán realizarse en lingua galega⁶.

V. Os cargos directivos e os profesionais da TVG expresaranse en galego nos actos públicos, polo menos sempre que a súa intervención sexa por razón da súa relación co medio.

VI. Os profesionais e os directivos da TVG deberán utiliza-lo idioma galego sempre que se dirixan oralmente ou por escrito a persoas ou entidades alleas á TVG.

⁵ Tódalas actuacións da CRTVG perante a administración de xustiza se producen en castelán. Neste momento no que se intenta situa-lo galego nun ámbito de tanto prestixio, a CRTVG dá o exemplo contrario actuando oralmente e por escrito exclusivamente en castelán.

⁶ Nas datas de redacción deste traballo, tódolos medios de Galicia están publicando unha campaña protagonizada polo xogador do Deportivo da Coruña, Beбето, contra o uso das drogas. Na campaña colaboran a Consellería de Sanidade, unha empresa privada e a TVG. Nos anuncios televisivos e radiofónicos, o futbolista brasileiro emite a mensaxe "*pasa de las drogas*". Este feito anecdótico é moi significativo da política lingüística do goberno de Galicia e da súa televisión pública. Cando se utilizan personaxes de indiscutible prestixio social procurárase que empreguen o castelán. Mesmo se o personaxe a penas dá falado este idioma. Mesmo aínda que o personaxe sexa lusófono.

6.1.1.2.2. *As emisións da TVG*

O SNL propoñeralle ó Consello de Administración da CRTVG as medidas precisas para que se cumpran os obxectivos prioritarios que deseñamos nos seguintes parágrafos.

I. Que a única lingua presente nas emisións da TVG sexa o galego⁷.

II. Que se seleccione tamén con criterios lingüísticos os convidados ós distintos programas. Os profesionais da TVG terán que utilizar sempre o galego cando o convidado o entenda. No caso de dificultades de comprensión haberá que contar con servizos de tradución simultánea.

III. Que tódalas películas e series que se emitan na TVG estean dobradas ou subtituladas en galego se se emite a versión orixinal, sexa cal sexa a súa nacionalidade.

Os mesmos criterios deberán facerse cumprir nas producións contratadas. Para asegurar este cumprimento, o SNL actuará como delegado da TVG nesas producións. A TVG é un medio público e como tal debe garantir que tódalas súas emisións se axusten ás funcións para as que o medio foi deseñado. Programas como os producidos pola Forta⁸ ou os que desde hai varios anos produce o equipo de José Luis Moreno, por exemplo, non poden ter acollida nunha televisión galega cunha política lingüística normalizadora.

⁷ Isto non quere dicir, loxicamente, que non sexa posible a presenza doutros idiomas, normalmente condicionada por convidados, entrevistados, protagonistas de noticias, etc.; ora ben, esta presenza ten que ser marxinal.

⁸ Federación de televisións autonómicas do estado español. Nestas producións non participa nunca a TV de Cataluña. Estes programas fanse en Madrid, con óptica uniformista, e neles a lingua vehicular é o castelán.

6.1.1.2.3. *A publicidade*

O SNL propoñeralle ó Consello de Administración da CRTVG medidas dirixidas a que a publicidade na TVG se emita en galego. Estes anos de funcionamento da TVG demostraron que a medida proposta polo Consello de Administración da CRTVG⁹ non ten ningunha efectividade e que non é posible que o galego sexa usado preferentemente nos anuncios da TVG. A lingua galega é residual na publicidade da TVG; a penas vai máis alá dos anuncios institucionais. Correspóndelle ó Consello de Administración da CRTVG reconsidera-las medidas que cumpra aplicar para que o galego estea maioritariamente presente na publicidade. Cómpre aplicar medidas de redución dos custos das tarifas de publicidade ou ben abarata-la produción do anuncio se este se emite en galego. A actitude do departamento de publicidade da CRTVG e dos seus responsables terá que transformarse radicalmente. Os profesionais deste departamento deben ser dinamikizadores do proceso de instalación do galego na publicidade audiovisual tan importante para recuperar cotas de prestixio social.

6.1.1.3. *Mecanismos de avaliación*

No PNL e nos mecanismos de avaliación e de corrección que se establezan débense implica-los profesionais da TVG. A dirección da TVG deberá crear e presidir unha Comisión de Normalización Lingüística (CNL), na que leve o peso o SNL, que estableza áreas de traballo integradas tamén polos distintos grupos de profesionais da TVG.

6.1.2. *Conclusiones*

Dadas as relacións establecidas na TVG entre os distintos roles comunicativos e o uso do galego e do castelán e dadas as actitudes lingüísticas dos profesionais, podemos falar dunha situación de diglosia inversa. Os profesionais e os directivos asumen que a lingua para as comunicacións formais é o galego. Pero a TVG non pode ser unha entidade na que a lingua galega só sexa a variedade empregada nas comunicacións formais, unha lingua de relación restrinxida a certos ámbitos. Tampouco chega, se queremos que a TVG asuma por fin as súas funcións normalizadoras, con que o galego sexa a lingua vehicular da maioría da programación. A TVG debe converterse nun medio monolingüe en galego, no noso gran medio de comunicación de masas. Ó mesmo tempo, debe participar en procesos de inversión das tendencias substitutorias e de normalización de diversos ámbitos sociais ós que hoxe a penas chega o galego. Cómpre fomentar desde a

⁹ Cf. L. Dobao, X. A. (1993): "A lingua galega e a TVG. Situación actual e propostas para unha nova política lingüística (I)", *Cadernos de lingua* 7, pp. 36-38

TVG a recuperación da consideración social do idioma. A TVG ten a obriga de converte-lo galego en símbolo de estatus mediante unha política lingüística que parta das bases que tentamos deseñar. Ningún medio coma a TVG para espallar pola sociedade galega a necesidade de empregar-la lingua propia en tódolos lugares e en tódalas situacións.

6.2. *Que modelo de lingua*

O modelo de lingua que se propoña para a TVG pode chegar a converterse na referencia do bo falar para o conxunto da sociedade galega. Por iso cómpre que o SNL planifique todos e cada un dos aspectos de intervención directa sobre os distintos niveis do sistema lingüístico do galego. Non podemos aquí definir un modelo de lingua para a TVG; pero propoñémolas fases do establecemento dese modelo. Seguimos para isto a proposta de traballo de Isidor Marí, baseada

"en el conegut esquema d'Einar Haugen sobre les passes en la planificación del corpus" (Cf. Marí, 1992: 113)

6.2.1. *A escolla do modelo*

A receptividade social do modelo que se propoña deberase medir en termos obxectivos, mediante a comprobación dos efectos que a aplicación dunha normativa oficial en diversos ámbitos puido ter nos distintos grupos de falantes. Hoxe a aceptación social dese estándar en construción é moi ampla; é preciso, pois, camiñar na construción dun modelo policéntrico que non se deteña por interpretacións intuitivas e subxectivas do que ocasiona ou non rexeitamento nos distintos grupos de falantes. A correspondencia entre o modelo de lingua para a TVG -un medio, non o esque-zamos, eminentemente oral- e o estándar escrito será a máxima posible dada a maior consolidación deste. Ora ben, o modelo de lingua que se propoña para a TVG deberá te-la flexibilidade suficiente como para que a interacción entre a lingua do medio e os distintos grupos de falantes sexa total.

6.2.2. *A codificación explícita do modelo*

Se houberse modelo de lingua na TVG nestes momentos, a súa non explicitación contribuiría a imposibilita-la súa efectividade. O SNL ten que proceder á *codificación explícita* dun modelo global de lingua para tódalas emisións da TVG, sen a que non é posible a súa execución, a súa difusión social.

Para calquera proceso de normalización lingüística é necesaria a fixación dunha variedade estándar. Tamén esta tarefa ten que ser asumida pola nova política lingüística da TVG. Para que esta tarefa se leve a termo

satisfactoriamente cumprirá establecer unha conexión directa entre o SNL da TVG -o responsable da codificación do modelo- e o Instituto da Lingua Galega. Soamente desta conexión poden xurdir os criterios para a configuración dese modelo ideal de lingua para os galegos.

Correspóndelle ó SNL explicita-lo modelo mediante publicacións que procuren a difusión entre os profesionais de:

- a) aqueles aspectos das normas morfolóxicas e ortográficas que máis problemas de aplicación ocasionaron entre os profesionais¹⁰;
- b) as cuestións gramaticais máis problemáticas para os profesionais no momento da aplicación da lingua ó seu traballo;
- c) un amplo corpus léxico e fraseolóxico castelán-galego e galego monolingüe para a resolución dos problemas semánticos ocasionados polas interferencias lingüísticas;
- d) unha proposta de pronuncia padrón -que se actualizará nas pantallas da TVG- superadora das fragmentacións dialectais e flexible coas variedades xeográficas como tales sen convertelas por acción ou por omisión en variedades sociais.

Todas estas tarefas e outras que o SNL terá que ir definindo orixinarán un corpus de apoio para os profesionais.

Ora ben, cómpre

"insistir, encara, en la conveniència de considerar aquesta codificació *no* com un inventari de solucións únicas, sinó com un marc general i flexible d'opcions, dins el qual cada mitjà de comunicació, cada programa i cada profesional puguin fer la seva tria particular i definir-se un estil propi." (Cf. Mari, 1992: 115-116)

Un modelo de lingua para a TVG debe xurdir dunha formulación de síntese entre a necesidade da aceptabilidade social e a non menor necesidade de acentuar-la corrección e a pureza en tódolos niveis da lingua para contribuír á recuperación do seu prestixio.

6.2.3. *A execución do modelo*

A TVG debe difundir un modelo de lingua para os medios de comunicación de Galicia e para a sociedade en xeral. De nada valería que o SNL codificase con rigor o modelo se non se vehiculase a través da TVG. A súa inoperancia sería total. Ora ben, para que o modelo teña a operatividade desexada, para que se converta en exemplo de *bo falar*, será imprescindible que os profesionais dominen tódolos niveis da lingua e que se programen procedementos de avaliación dos resultados e de reaxuste do modelo. Correspóndelles ó SNL e á propia TVG establecer canles de información

¹⁰ Fundamentalmente aspectos ortográficos e morfolóxicos nos que se seguen a detectar importantes interferencias lingüísticas.

coa sociedade e cos profesionais para que os necesarios reaxustes non ocasionen interferencias e rexeitamento. Contribuirase a evitar estes problemas na medida en que o propio modelo goce da suficiente flexibilidade e capacidade de ser modelado polos propios profesionais.

6.2.4. O desenvolvemento funcional da lingua. Procedementos de elaboración

A diversificación funcional da lingua, pexada pola súa secular minorización, é o proceso que pecha o ciclo proposto por Haugen para a planificación lingüística. Isto non implica que se deban concluí-los tres procedementos anteriores para iniciar este. O SNL débeos asumir simultaneamente. Como o propio Haugen sinala:

"Let me explain that the numbering of my four steps does not mean that they are necessarily successive; they may be simultaneous and even cyclical." (Cf. Haugen, 1987: 59)

Correspóndelle ó SNL fixar, delimitar e elabora-las posibles variedades de estilo e de rexistro ás que obriga a diversidade de roles e de ámbitos de comunicación que se reflicten no conxunto das emisións televisivas. Coa colaboración dos distintos grupos profesionais, o SNL deberá darlles resposta ás necesidades de comunicación de tódolos ámbitos da programación e planifica-los traballos nos ámbitos das linguaxes especializadas e mais na cobertura dos baleiros terminolóxicos propios dunha lingua en vías de normalización.

6.2.5. Conclusións

Será función do SNL a planificación do corpus da lingua galega na TVG. A creación dun modelo de lingua para a TVG e para a sociedade galega e o desenvolvemento funcional da lingua nos ámbitos de uso dunha programación monolingüe son o núcleo das actuacións técnicas sobre o código. É clara a relación da codificación do modelo, da súa actualización e do seu desenvolvemento funcional coa normalización do medio e mais coa súa implicación nunha política lingüística global normalizadora. A TVG debe transmitir un modelo de *bo falar* co que cada espectador se identifique, independentemente do seu dialecto. A flexibilidade do modelo, o seu carácter policéntrico, a redución de absurdas disputas públicas sobre aspectos moi parciais da codificación, a súa diversificación de estilos e de rexistros e o seu prestixio como variedade estándar de unidade para toda a comunidade de falantes contribuirán a que a TVG cumpra as funcións propias do principal instrumento de normalización da lingua galega.

7. Estructura do servizo de normalización lingüística da TVG

A proposta de estrutura do SNL é unha primeira aproximación e está baseada na tipoloxía das emisións da TVG. Esta estruturación segundo a tipoloxía determinará labores de planificación e de normalización pola incidencia da calidade lingüística das emisións e do establecemento dun modelo que contribúa a fixar e desenvolver unha variedade estándar para a lingua galega.

O SNL debe depender organicamente do máximo responsable da lingua na TVG: o director. As súas responsabilidades deberán atinxir a tódolos departamentos da entidade. Para un mellor desenvolvemento de tódalas súas funcións, o SNL terá que gozar de unidade espacial, independentemente de que haxa unha distribución de tarefas segundo os ámbitos antes sinalados.

Na presente proposta observaremos unha desadecuación entre o número de asesores lingüistas e as necesidades que se pretende cubrir. Calquera poderá comprender a necesidade de adecuar o número de especialistas en lingua galega ás tarefas que cómpre realizar, e non as tarefas que están por facer ó número de especialistas. Sen evitarmos esta penosa realidade, quixemos formular unha proposta ambiciosa na súa concepción global. Tarde ou cedo, para que a TVG cumpra as funcións formuladas será inevitable a adecuada dotación de recursos técnicos e humanos.

7.1. Os servizos informativos

O primeiro obxectivo do SNL para os programas informativos é chegar a un nivel lingüístico óptimo e definir unha lingua xornalística propia arredada dos esquemas impostos pola lingua periodística castelá. Neste ámbito, no que polas condicións do traballo dos asesores nestes anos (Cf. L. Dobao, 1993: 41) se chegou a certo nivel de corrección, o SNL priorizará o desenvolvemento funcional e a codificación e execución dun modelo de pronuncia padrón. Para que estes procedementos teñan o seu froito son precisas algunhas actuacións normalizadoras.

7.1.1. Galeguización cultural e lingüística

Se ben non lle corresponde ó SNL fixa-los contidos da información, cómpre insistir nalgunhas propostas formais e de contido que achancen o camiño.

I. Independentemente dos contidos informativos, é preciso un esforzo de comprensión da realidade de Galicia como punto de partida para a comunicación co cidadán. O proceso de normalización debe implicar democratización, identificación e unificación cultural. A comunicación na televisión, como sabemos, é unidireccional, por tanto o emisor debe reforzar no receptor a identificación coa propia realidade e a concienciación de pertencer a unha comunidade non fragmentada, culturalmente plural pero cunha identidade diferente á doutras culturas por moi próximas que sexan.

II. O emprego da lingua non é inocente. Cómpre incidir no significado referencial dalgúns termos que neste momento se empregan en sentido uniformizador: cando se fale do Parlamento, do Goberno, do Presidente do Goberno, etc. o cidadán deberá comprender que a referencia é Galicia e non Madrid como está ocorrendo agora. As denominacións Parlamento galego, Goberno galego, Goberno autonómico, etc. débense entender como redundancias. Galicia debe se-la referencia na comunicación.

7.1.2. Selección de voces e de presentadores

É a chave para a execución dun modelo de lingua. Non poderemos falar de aceptabilidade social do modelo sen esta condición. O maior esforzo débese concentrar na codificación e na execución dun modelo de estándar oral, pero para que os resultados sexan óptimos hai que da-los pasos necesarios a tempo. As decisións acerca dos que van ser responsables da lingua da TVG coa súa imaxe e coa súa voz non se poden tomar sen obedecer-los criterios e a opinión técnica do SNL.

7.1.3. Unha lingua xornalística propia

As responsabilidades do SNL teñen que ir máis alá das que actualmente se lles confire ós asesores lingüistas. Consideramos imprescindible a codificación dun modelo de lingua xornalística para a TVG. Este modelo de lingua xornalística, que necesariamente temos que incluír no proceso de desenvolvemento funcional da lingua, ten que contar cun soporte editorial necesario: un libro de estilo de obrigado cumprimento. Este libro de estilo terá que ser elaborado polo SNL coa necesaria colaboración dos profesionais que traballan na redacción da TVG. O manual terá que

prescribi-los usos da lingua no maior número dos ámbitos de uso nos espacios informativos e fixa-los criterios de uso de determinadas formas ausentes dos ámbitos de uso da lingua galega ata a creación da TVG: topnimia galega e estranxeira, denominacións de entidades galegas e estranxeiras, nomes propios e nomes comúns, etc.

Actualmente circula pola redacción da TVG un libro de estilo da autoría exclusiva do director do departamento de informativos. Tal obra, que merecería un comentario máis polo miúdo noutro traballo, dedícalle directamente á lingua galega dous parágrafos escasos inzados de tópicos:

"En Informativos, os Servicios de Asesoramento Lingüístico velan constantemente pola boa utilización do galego estándar nos textos escritos, pero o xornalista debe poñer da súa parte toda a atención posible para non cometer sempre os mesmos erros. Hai que ter en conta que non existe ningunha xustificación para que un xornalista da TVG cometa faltas de ortografía na utilización do seu idioma profesional.

Sen embargo, as intervencións do xornalista diante da cámara non están sometidas ó asesoramento previo dos lingüistas, por esta razón, é máis doado que se cometan erros. A única forma de que isto non ocorra é que o xornalista utilice o galego de forma habitual para adquiri-la fluidez e soltura necesarias nas intervencións en directo" (Cf. TVG, 1992: 31)¹¹

Á lingua dedícanse uns preceptos pouco "ortodoxos". Recóllense literalmente prescricións de Victoriano Fernández Asís e trasládanse á redacción dun medio de comunicación en galego, prescricións tan curiosas coma as seguintes:

"a) Eliminar artigos innecesarios.

(...)

c) Evitar adxectivos, adverbios e preposicións non indispensables.

d) Suprimir conxuncións e, en xeral, palabras inútiles ou que lles dean un carácter redundante ós conceptos.

e) Usar preferentemente palabras sinxelas, eficaces, vividas.

(...)

k) Ordenar na linguaxe o tomado directamente do caos mental." (Cf. TVG, 1992: 17)

A disparatada concepción de tal manual implica que non se propoña a resolución dun só dos problemas de fixación de criterios posibles para ningún dos ámbitos aludidos no presente traballo.

Na comunicación informativa dáse noticia continua de novas realidades, de novos conceptos, de novas nocións que hai que relacionar coas súas denominacións correspondentes. A especialización da vida social impón a adecuación da lingua ás necesidades comunicativas. Ó SNL

¹¹ Á parte dos tópicos de escasa utilidade sequera para a mellora da calidade lingüística das emisións, é conveniente observar como no primeiro parágrafo citado só se fai alusión ó nivel ortográfico da lingua, precisamente nun medio eminentemente oral.

corresponderalle asumi-la explicitación desta parte importante do desenvolvemento funcional da lingua mediante un conxunto de traballos urxentes.

a) A elaboración de léxicos dos distintos dominios especializados do idioma: economía, política, relacións internacionais, transportes, cultura, moda, ciencia, mercado, banca, etc.

b) A elaboración dun vocabulario dos medios de comunicación. A nosa experiencia deunos un corpus baseado na frecuencia léxica da lingua informativa a partir do cal se pode elaborar un vocabulario para uso dos xornalistas da TVG.

c) A elaboración dun vocabulario dos deportes. A información e as transmisións deportivas acumulan unha parte importante da audiencia da TVG e por tanto merecen unha atención prioritaria. As actuacións sobre este ámbito deben levar aparellada a dedicación exclusiva de polo menos un asesor lingüista ás transmisións deportivas.

d) Unha publicación periódica con recomendacións, proscripcións e prescripcións lingüísticas para os profesionais da información. Esta publicación debe constituír unha actualización constante dun necesario libro de estilo.

e) A elaboración dun dicionario estrutural, estilístico e sintáctico da lingua galega que conteña un corpus extenso de locucións e sintagmas fíxos, cos seus significados e usos correctos e incorrectos, cun apéndice castelán-galego e con indicacións de rexistros. O calco de estruturas é un dos principais problemas da lingua dos servizos informativos da TVG.

O SNL prestaralles atención tamén a outros aspectos estruturais da lingua, como a sintaxe, a morfoloxía e a fonética. O traballo diario do asesor lingüista deberá consistir na execución do modelo de lingua para a TVG e na aplicación dos criterios que xurdan das accións sobre o código que defina o SNL. Aplicarase o modelo de lingua xornalística e velarase pola correcta execución do modelo de estándar oral. Cumprirá establecer un mecanismo de avaliación da aplicación global e persoal do modelo, que abra as posibilidades de sesións de traballo con grupos reducidos de profesionais. Este mecanismo de avaliación deberá estar coordinado cun programa permanente de formación lingüística. O aspecto formativo deberá estar sempre ligado ás tarefas de asesoramento e de investigación dos compoñentes do SNL. Especial importancia terán aquelas accións formativas que procuren unha mellora notable do dominio oral da lingua por parte dos profesionais.

7.1.4. Os profesionais da redacción

Os profesionais que traballan na redacción da TVG son os máis cualificados e están situados no primeiro nivel económico. Deles depende en gran medida a calidade lingüística das emisións e mesmo a implicación dos outros profesionais nas actuacións que estamos propoñendo. Pola súa formación e por manexaren un instrumento de extraordinarias posibilidades, os profesionais da redacción deberán ter acceso ó dominio da sociolingüística e ós seus conceptos máis importantes. Este aspecto non pode quedar á marxe de calquera programa de formación para redactores, como tampouco non pode quedar á marxe doutras actuacións internas e externas da TVG.

7.2. O SNL no departamento de produción de programas

As actuacións do SNL sobre a lingua dos programas da TVG estarán suxeitas á dinámica imposta polos cambios da programación. O corpus lingüístico empregado no conxunto dos programas de produción propia dunha televisión é moitísimo máis extenso có dos informativos e por tanto abre máis posibilidades para o desenvolvemento de variedades diafásicas e diastráticas e precisa unha maior flexibilización do modelo para acolle-las diversas variedades diatópicas. O técnico lingüista vai topar cunha maior diversidade e precisará, segundo os criterios impostos polo modelo de lingua, conxuga-lo rigor científico coa flexibilidade na aplicación. Unha vez máis cumprirá aplicar un modelo de lingua tendo en conta a necesidade dunha síntese entre a aceptabilidade social e a función formadora do medio.

7.2.1. Coordinación

O SNL ten que estar coordinado co Consello de Programación e cos responsables de tódolos programas en emisión. Soamente mediante esa coordinación e ese traballo en común se poderá garantir:

- a) a aplicación do modelo de lingua
- b) a corrección dos erros lingüísticos máis comúns
- c) o asesoramento e a resolución de dúbidas e problemas lingüísticos que se lles presenten ós profesionais
- d) a corrección dos guións dos programas
- e) a adecuación de variedades diafásicas, diastráticas e diatópicas a cada programa, sempre segundo o modelo de lingua codificado.

7.2.2. Control e diagnóstico da programación

O SNL ten que proceder a avalia-la calidade lingüística das emisións de programas producidos pola TVG. Esta avaliación debe se-lo punto de partida para actuar sobre os programas e os seus defectos lingüísticos coa primeira intención de corrixilos.

7.2.3. Corrección e asesoramento

Non se debe evitar unha actuación diaria do SNL consistente na corrección lingüística dos guións dos programas e no control da emisión, coa elaboración de informes particulares nos que se evidencien os problemas lingüísticos máis importantes. Esta corrección debe ser unha obriga para tódolos directores de programas.

7.2.4. Elaboración de material lingüístico

Amais da codificación explícita do modelo de lingua para a TVG, o SNL terá que elaborar materiais lingüísticos específicos para os programas segundo o rexistro empregado, a posibilidade de utilización de variedades diatópicas e diafásicas e a necesidade de emprego de linguaxes especializadas.

7.2.5. Promocións e continuidade

Estes pequenos espacios requirirán unha atención especial, pois son en certa medida a imaxe da TVG ante a sociedade. Para a emisión destes espacios deberá ser un requisito imprescindible a corrección dos textos que aparecerán escritos na pantalla (a programación, a denominación dos distintos espacios, etc.) e o control sobre as promocións que tódolos días se emiten. O mesmo debe ocorrer con tódolos rótulos dos programas.

7.2.6. Títulos dos programas

Son a primeira referencia pública dun espacio televisivo. O SNL, por tanto, ten que ser consultado e debe da-la súa conformidade para que se lle asigne un título a un espacio.

7.2.7. Programas de produción asociada e contratacións

Para estes programas débense esixi-las mesmas obrigas. O espectador non ten por que discernir entre as producións propias e as asociadas. Todo é programación da TVG; por tanto, para facer efectivo o asesora-

mento e o control tanto no aspecto da corrección lingüística como dos contidos normalizadores, o SNL deberá actuar como delegado da TVG nas ditas producións.

Na produción de programas da TVG é onde se concentra unha maior variedade de categorías profesionais. Os locutores e os redactores que traballan para cada programa son os responsables máximos da lingua do programa ante a sociedade. Nestes momentos, a situación da produción de programas na TVG é lingüísticamente caótica. Á imposibilidade de exercer un control previo da calidade lingüística únese o feito de que unha porcentaxe importante dos programas se produce fóra da TVG. Nos casos nos que a produción se realiza fóra da TVG a selección dos profesionais que se van responsabilizar publicamente dos programas é a única maneira de garanti-lo cumprimento adecuado das funcións propias do medio.

Tamén neste ámbito se fai necesaria a aplicación do modelo de pronuncia padrón que o SNL ten que propoñer. Coa flexibilidade da que se falaba anteriormente, cómpre conseguila identificación do espectador cos bos falantes, cos falantes modélicos que terán a responsabilidade da presentación dos distintos programas. Unha vez máis, os procedementos de selección de persoal van determina-la consecución desta finalidade. Para unha mellor aplicación do modelo de lingua e para garantir unha corrección óptima débese establecer unha coordinación constante entre os profesionais dos programas -directores, guionistas e presentadores- principalmente, e o SNL.

7.3. O servicio de producción allea. As dobraxes

As dobraxes de filmes emitidos na TVG ocupan aproximadamente o 45% do tempo de emisión total. A importancia destas emisións parece evidente.

As dobraxes chegan á TVG como un produto xa acabado sobre o que soamente se pode exercer un labor de control que, no mellor dos casos, faría posible a corrección dalgúns dos erros máis importantes. Este feito, unido á infradotación de lingüistas para este servicio -soamente un- fai que a produción cuantitativamente máis importante da TVG a penas conte con asesoramento e control lingüístico. Non se pode dicir, con todo, que os espazos dobrados conformen o conxunto de programas de peor calidade lingüística. Durante uns cinco anos de aplicación deste sistema explicitouse un conxunto de criterios léxicos, morfolóxicos, sintácticos e fonéticos que hoxe poden se-la base dun estándar explicitamente codificado.

No conxunto das producións dobradas achégaselle ó espectador todo un universo de mundos posibles no que a lingua galega ten que demostra-la súa vitalidade, as súas aptitudes e as súas variedades. Este é o gran valor normalizador deste ámbito da produción da TVG, pero tamén é seguramente un dos que maior esforzo require. As responsabilidades do

SNL son evidentes, pero os labores de aplicación do modelo que se propoña para as dobraxes deberán ser compartidos.

O labor de planificación lingüística no ámbito das dobraxes deberá atender ás dúas fronteiras que de seguido comentamos.

7.3.1. A execución do modelo de pronuncia padrón

Neste ámbito é seguramente no que a flexibilidade do estándar oral ten que ser maior e estar moi ben definida e delimitada. O SNL debe traza-la fronteira entre a corrección e a incorrección, entre a aceptabilidade e a inaceptabilidade. A esixencia mínima será sempre a da adecuación ó sistema fonolóxico do galego, ó seu sistema vocálico e ó seu sistema consonántico. Nada que non sexa galego será aceptable. Cumprirá tamén definir un corpus amplo de modelos de entoación. A partir deste tronco abriranse as posibilidades de variacións intrasistemáticas motivadas. Será en cada caso a propia obra artística a que motive ou non estas variacións. As variedades dialectais aparecerán na medida en que se pretenda reflectir unha realidade de procedencias xeográficas distintas na que estas teñan a súa función na película¹². Falamos da adecuación dos subsistemas do galego ás características de cada grupo máis ou menos homoxéneo de personaxes dunha obra de ficción en situacións comunicativas concretas. Non é aceptable a falta de coherencia lingüística. Non é admisible que un personaxe empregue nuns momentos da película trazos dunha variedade e noutros momentos trazos doutra se a situación da comunicación non o require así.

7.3.2. O desenvolvemento funcional da lingua en plenitude

O SNL deberá acometer un proceso de elaboración que resítue a lingua nos ámbitos que aparecen na ficción televisiva e que a adecúe a cada situación comunicativa segundo os interlocutores, as súas relacións, as mensaxes, as canles de comunicación, etc. Cómpre elaborar rexistros para escapar dos modelos da dobraxe española. Cómpre evita-las interferencias, os abundantes calcos semánticos, léxicos e de sintagmas fixos. A intervención sobre a lingua para adecuala a cada situación comunicativa deberá estar guiada pola necesidade de sintetiza-la idea dunha lingua de prestixio coa identificación efectiva e afectiva co modelo.

7.3.3. Os procedementos de aplicación do modelo

¹² Cómpre fuxir da conversión en variedades diastráticas do que son variedades diafásicas. Non se pode admitir, por exemplo, que o emprego da *gheada* nunha película sexa un trazo definitorio dun personaxe de raza negra fronte ó considerado estándar dos personaxes brancos, como xa ten ocorrido nalgunha serie.

A aplicación do modelo de lingua en toda a súa extensión non pode depender do SNL exclusivamente. Nela terá que se implicar toda unha rede de técnicos lingüísticas dependentes das empresas de dobraxe. Ó SNL da TVG correspóndelle avaliar a execución do modelo e establece-las mecanismos de corrección. Para iso, a TVG debe condicionarlle a concesión de dobraxes á existencia dun equipo de técnicos lingüistas en cada empresa. Da mesma maneira que a cada empresa de dobraxe se lle esixe unhas condicións técnicas mínimas, a TVG debe esixir un elenco de tradutores homologados polo SNL e un equipo de técnicos lingüistas coordinados e dirixidos por este.

A responsabilidade sobre a calidade final do produto empeza nos tradutores e técnicos lingüistas de cada empresa e termina no SNL, que ó cabo é quen debe ter a responsabilidade global sobre o produto, desde o título¹³ ata o elenco de dobradores capacitados para actuar profesionalmente en galego.

8. Conclusións

Cando se fala do papel normalizador da TVG estase facendo unha análise da realidade non baseada en datos obxectivos relativos á modificación de actitudes e de usos. Pero non podemos negar a importancia que para a normalización da lingua galega tivo, ten e pode chegar a ter a televisión pública. Non chega, con todo, con que nos conformemos coa existencia duns medios públicos que emiten maioritaria pero non exclusivamente en galego. A sociedade, a auténtica dona dos medios públicos, parece inmóbil e incapacitada para reaccionar positivamente ante un mundo que, se cadra por pura inercia, vai engulindo as diversidades para vomitalas transformadas no saco da uniformidade cultural e lingüística. Se nas páxinas anteriores suscitábase-lo problema dunha definición clara para o termo *normalización* era porque pensamos que se está a producir un alarmante silencio -e o silencio ten moitos elementos de aceptación e de compra-cencia- ó redor dunha política lingüística simbólica pero ineficaz para Galicia. Máis alarmantes aínda son os muros de silencio erguidos ó redor dos medios de comunicación públicos, porque da súa coordinación coa política lingüística xeral e do desenvolvemento das súas funcións normalizadoras vai depender en grandísima medida o porvir da lingua galega.

As elites socioculturais parecen vivir nunha esquizofrenia respecto ós problemas reais suscitados polo conflito lingüístico substitutorio e pola

¹³ Actualmente, o título de cada película impono o departamento de produción allea da TVG, sen contar co asesoramento lingüístico máis ca para unha simple corrección do sintagma. O criterio que se segue é o da tradución da versión española. Non se ten en conta nin o título orixinal nin sequera a súa posible adecuación ó contido da produción.

inexistencia dunha política lingüística coordinada para tódolos ámbitos. O mesmo ocorre coa TVG. Hoxe parece de común aceptación o feito de que a TVG é en por si suficiente para cubrir tódolos pasos necesarios no camiño da normalización da lingua propia de Galicia. Pero moi a miúdo se esquecen algúns datos e algunhas necesidades que cumpriría ter moi presentes se se quere realmente avanzar no camiño normalizador.

A simple existencia da TVG significa unha nova era para a lingua e para a cultura de Galicia. A TVG, sen embargo, para empezar a actuar con eficacia deberá contar cunha política lingüística normalizadora que defina, en coordinación cos ámbitos de xerarquía superior, a planificación das medidas tendentes á recuperación dos usos do galego na sociedade e á inversión das tendencias substitutorias. A simple existencia da TVG, con todo, non garante o asentamento dunha cultura audiovisual autóctona. En termos absolutos, nos primeiros anos despois da creación da TVG a lingua galega estaba presente nunha das tres canles existentes. Esta situación de certo "equilibrio" entre o galego e o castelán mudou nestes últimos anos. Nin defendémo-lo horizonte dun "bilingüismo equilibrado" nin, por suposto, aspiramos a el. Pero hoxe a oferta televisiva en Galicia está moi lonxe de ser equilibrada. A porcentaxe de emisións en galego é raquítica, e os repartos da audiencia e a intromisión cada vez maior do castelán nas emisións da TVG poden facer da nosa televisión un medio no que a presenza do galego sexa exclusivamente simbólica.

Durante o ano 1992 a audiencia da TVG situouse ó redor do 17% da poboación que ve a televisión. A TVG é a terceira canle nas preferencias dos espectadores, por detrás de TVE1 (34'9%) e de TELE 5 (20'2%). Se a este dato¹⁴ lle unímo-lo feito de que en preto do 10% -facendo un cálculo moi xeneroso- da programación ten presenza o castelán, obteremos unha audiencia de televisión en galego de soamente un 15'3%. Se a isto lle engadimos que a media diaria que pasa o espectador fronte ó televisor é de 160 minutos, teremos que por termo medio os galegos vemos ó día uns 25 minutos de televisión en galego.

Como vemos, a

"introducción (intromisión?) d'unes noves cadenes que no donen el més mínim senyal de decència lingüística i que es captanen en el més pur estil jacobí: un estat, una llengua" (Cf. Tusón, 34)

unido a unha política global máis que discutible de afogamento económico dos nosos medios públicos volveu situa-la lingua galega no límite da marxinalidade audiovisual. O futuro non é prometedor, sobre todo se pensamos na liberalización da televisión en Europa e na próxima implantación da televisión por cable.

¹⁴ Cf. Díaz Nosty, 1993. Datos tirados da empresa Sofres Ecotel.

Ante esta situación cómpre que se executen medidas urxentes e efectivas. Urxe unha planificación ordenada da política lingüística en Galicia que faga posible chegar á case exclusividade da lingua galega nas televisións. Non están as autoridades responsables da política lingüística dispostas a unha normalización plena do galego nun sentido de exclusividade, pero como mínimo, como defensoras dese "bilingüismo equilibrado", deberán articular as medidas necesarias para que a presenza da lingua galega nos medios públicos e privados sexa como mínimo do 50%.

Pero nesta situación, á TVG tamén lle vai corresponde-la responsabilidade de procurar un aumento substancial do público receptor da comunicación televisiva en galego. Pese a que a conxuntura política non parece agoirar un futuro de desenvolvemento para a CRTVG, senón todo o contrario, desde unha óptica normalizadora cómpre esixir das autoridades:

- a) unha programación alternativa en galego que o público non poida atopar noutras canles. Cómpre atraer-la audiencia e ofrecerlle produtos que se fagan imprescindibles;
- b) a creación dunha segunda canle para a TVG. Ampliarase así a presenza do galego nas pantallas e favorecerase a diversificación da audiencia e o acceso de tódolos sectores sociais ós medios públicos;
- c) o control rigoroso do produto lingüístico en tódolos ámbitos da programación para incrementar-lo prestixio social da lingua;
- d) a regulación da exclusividade da lingua galega nas emisións, incluídas as mensaxes publicitarias;
- e) a creación do SNL da TVG coas funcións e a estrutura propostas.

Os profesionais da palabra teñen que se-los principais axentes da nova etapa. A súa colaboración e a súa implicación activa en tódolos ámbitos das tarefas normalizadoras está directamente relacionada coa capacidade e co prestixio profesionais. Tamén eles deberían querer unha televisión lingüisticamente normal para un país que todos desexamos normal. Ó cabo, un profesional da fala cun mal dominio do idioma é, en palabras de Tusón, coma un cirurxián co mal de Párkinson, coma un director dun xornal que comete faltas de ortografía ou coma un guía turístico que non ten sentido da orientación.

É, en definitiva, un conductor cego que leva o seu vehículo cara ó desastre seguro. E neste caso, o vehículo é a lingua de todos.

Bibliografía

- Á[lvarez] B[lanco], R. / F[ernández] R[ei], F. / X[ove] F[erreiro], X. (1980): "Galego", *Gran Enciclopedia Gallega*, vol. 14, pp. 222-255.
- Álvarez, R. / Monteagudo, H. / Regueira, X. L. (1986): *Gramática galega*. Vigo: Galaxia.

- Ares Vázquez, M. C. et al. (1986): *Diccionario Xerais da lingua*. Vigo: Xerais, 1988².
- Cabré i Castellví, M^a. T. (1991): "Os servicios lingüísticos: definición e estrutura", *Cadernos de Lingua 4*, pp. 141-150. A Coruña: RAG.
- Compañía de Radio-Televisión de Galicia. [PXP] (1986): *Principios xerais da programación*. Santiago: CRTVG.
- Consello da Cultura Galega [CCG] (1990): *Sobre a situación da lingua*. Santiago: Consello da Cultura Galega.
- Corominas, M.: "Televisió i conflicte lingüístic a Europa", *Teletextos II*, pp. 41-57. Universitat de València.
- Corominas, M. / Llinés, M. (1988): *La televisió a Catalunya*. Barcelona: Els Llibres de la Frontera.
- Díaz Nosty, B. (1993): "El estado de la comunicación. Informe sobre los medios en España", *Comunicación social 1993/Tendencias*, pp. 14-129. Madrid: Fundación para el Desarrollo de la Función Social de las Comunicaciones (Fundesco).
- Fernández Salgado, B. et al. (1991): *Diccionario de dúbidas da lingua galega*. Vigo: Galaxia.
- Fishman, J. (1988): *Sociología del lenguaje*. Madrid: Cátedra, 1988³.
- Hamers, J.F. & Blanc, M. (1989): *Bilinguality & bilingualism*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Haugen, E. (1987): *Blessings of Babel. Bilingualism and language planning*. Berlin-New York-Amsterdam: Mouton de Gruyter.
- Instituto da Lingua Galega / Real Academia Galega [ILG/RAG] (1990): *Diccionario da lingua galega*. Santiago: ILG/RAG.
- (1982): *Normas ortográficas e morfolóxicas do idioma galego*. Santiago: ILG/RAG, 1985⁵.
- Kabatek, J. (1991): "Interferencias entre galego e castelán: problemas do galego estándar", *Cadernos de Lingua 4*, pp. 39-48.
- L[ópez] Dobao, X. A. (1990): "Normalización lingüística e medios de comunicación", *A Trabe de Ouro 2*, pp. 247-259.
- (1993): "A lingua galega e a TVG. Situación actual e propostas para unha nova política lingüística (I)", *Cadernos de Lingua 7*, pp. 27-44.
- Marí, I. (1992): *Un horitzó per a la llengua*. Barcelona: Empúries.
- Monteagudo Romero, H. / García Cancela, X. (coords.) (1988): *Diccionario normativo galego-castelan*. Vigo: Galaxia.
- Nicolás, M.: "Algunes notes a l'entorn de la televisió i la normalització lingüística", *Teletextos II*, pp. 79-105. Universitat de València.
- Ninyoles, R. L. (1991): *Estructura social e política lingüística*. Vigo: Ir Indo.
- Parlamento de Galicia [LNL] (1988): *Lei de normalización lingüística*. A Coruña: La Voz de Galicia.

- [LCRG] (1988): *Lei reguladora do consello asesor de RTVE en Galicia. Lei da Compañía de Radiotelevisión de Galicia*. A Coruña: La Voz de Galicia.
- Pérez, X. M. (1992): "A normalización lingüística na radio e a televisión de Galicia. Propostas dun xornalista", *Cadernos de Lingua* 6, pp. 137-141.
- Rotaetxe Amusatagi, K. (1988): *Sociolingüística*. Madrid: Síntesis.
- Santamarina, A. [LRL]: "Lingua galega: norma e standard", *Lexikon der Romanistischen Linguistik*. Tübingen: Max Niemeyer (en publicación).
- Televisión de Galicia, S.A. (1992): *Libro de estilo de informativos*. Santiago de Compostela: TVG, S.A., 1982. Elaborado por Arturo Maneiro Vila.
- Tusón, J.: "Muts i a la gàbia", *Teletextos II*, pp. 31-39. Universitat de València.
- Vallverdú, F. (1984): *El fet lingüístic com a fet social*. Barcelona: Edicions 62, 1984⁵.
- (1986): *Elocució i ortologia catalanes*. Barcelona: Jonc.
- Wardhaugh, R. (1992): *Introducción á sociolingüística*. Santiago de Compostela: Universidade de Santiago de Compostela.